

Guldkörveln (*Chaerophyllum aureum*) -

en föga uppmärksammas adventivart

ARNE ANDERBERG

Under en kvällspromenad kring Råstasjön i Solna strax norr om Stockholm påträffade jag vid sjöns östra ände ett större bestånd av en för mig obekant umbellat. Dess blomställning var den hos *Chaerophyllum bulbosum* ssp. *bulbosum* (rotkörvel) men bladen var större, mer grovflikade och påtagligt håriga, liknande dem hos *Anthriscus sylvestris* (hundkåx) eller *Myrrhis odorata* (spansk körvel). Efter en närmare undersökning och jämförelse med beskrivningarna i Hegi (1926) stod det klart att det var fråga om *Chaerophyllum aureum* (guldkörvel). Denna art skiljer sig från *Chaerophyllum bulbosum* bl a genom större frukter och genom det enskilda svepets (brakteoler-nas) utseende.

Enligt Hedge & Lamond (1987) har guldkörveln en utbredning som sträcker sig genom södra och centrala Europa till Anatolien, nordvästra Iran och Kaukasus. I Skandinavien är arten en adventiv och uppges i Lid (1985) förekomma på avfallsplatser i Sverige, Norge och Finland, men är överallt sällsynt. Från Sverige rapporterades den första gången av Fries (1920) som stadd i spridning i Visbytrakten, ursprungligen förvildad från botaniska trädgården. Almquist (1929) har en uppgift om förvildade exemplar på slottsbacken i Uppsala och ytterligare två lokaler nämns i ett senare arbete av samme författare (Almquist 1965). Den enda kända förekomsten i Stockholmstrakten är vid roslagsbanans hållplats i Frescati (Almquist & Asplund 1937, Ekman 1988), i vars

närhet den lever kvar än idag (egna observationer). Både vad gäller Uppsalalokalerna och den i Stockholm kan närheten till en botanisk trädgård vara en förklaring till förekomsterna. I litteraturen finns i övrigt endast ett fåtal uppgifter (Thulin 1976, Nilsson 1981). I herbariet på Naturhistoriska Riksmuseet finns från Sverige endast 21 beläggsexemplar av guldkörvel, varav sex kommer från Slottsbacken i Uppsala och fem från järnvägsstationen i Frescati.

Beståndet vid Råstasjön, nu tusentals plantor, växer i direkt anslutning till det parklika promenadstråket som anlades runt sjön på 1950-talet. Med tanke på beståndets storlek verkar det troligt att det har funnits på samma plats i många år. Det är osannolikt att den fula växten blivit avsiktligt planterad på platsen men möjligen har frukter kommit med leveranser av jord eller material från någon plantskola. Några närmare uppgifter går inte att få fram om var Solna kommun tog jorden till anläggningen eller varifrån man anskaffat de buskar och träd man planterade i området. I området kring Råstasjön - Lötsjön finns mängder av växter som förmodligen utplanterats i naturlig miljö och som sedan spritt sig, t ex *Iris sibirica* (strandiris), *Euphorbia palustris* (kärrtörel) och *Sinarundinaria murielae* (bergbambu). Dessutom finns ett flertal synantropa arter som är mer eller mindre spontana i vårt land: *Potentilla intermedia* (finsk fingerört), *Fritillaria meleagris* (kungsängslilja), *Symphytum uplandicum* (uppländsk vallört) och *Petasites hybri-*

dus (pestskräp).

Chaerophyllum aureum finns inte upptagen i Krok & Almquists flora (1984) så det kan vara på sin plats med

en liten sammanfattning av de egenskaper som skiljer guldkörveln från rotkörveln:

<i>C. bulbosum</i>	<i>C. aureum</i>
(rotkörvel)	(guldkörvel)
tvåårig	flerårig
inga blad från basen	flera blad från basen
blad kala	blad håriga
brakteoler kala	brakteoler långhåriga
stift korta	stift långa
frukt 4-7 mm	frukt 8-12 mm

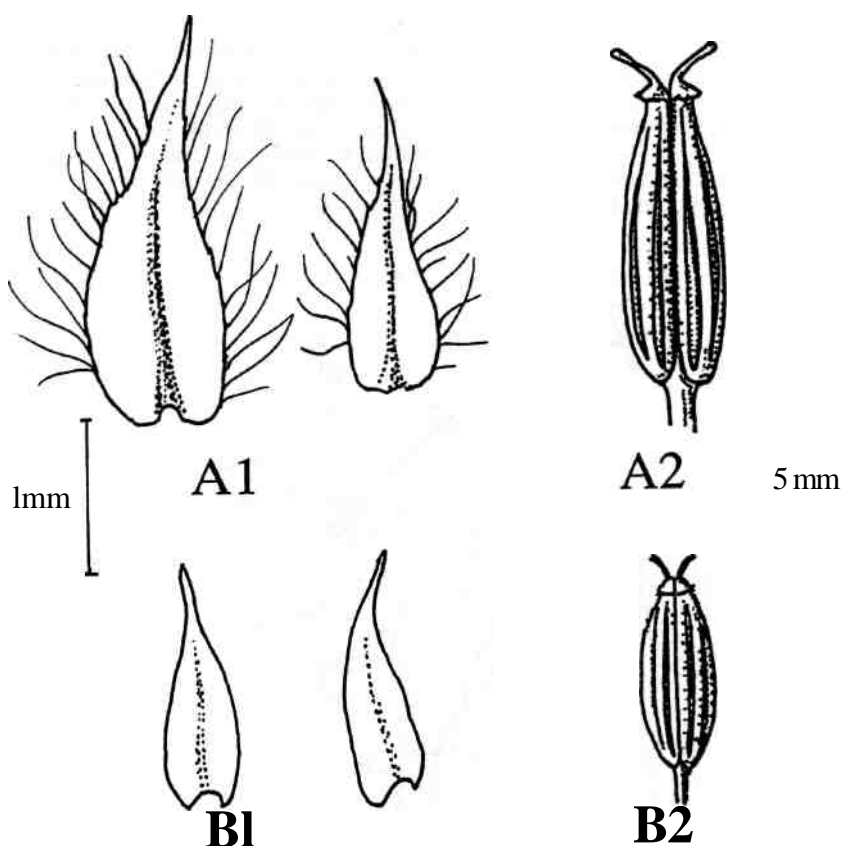

Fig 1. A: *Chaerophyllum aureum* (guldkörvel). A1: Brakteoler ur det enskilda svepet; A2: Frukt. — B: *Chaerophyllum bulbosum* ssp. *bulbosum* (rotkörvel). B1: Brakteoler ur det enskilda svepet; B2: Frukt. Skalstrecket till vänster gäller brakteolerna; det till höger gäller frukterna. — A: Anderberg s n (S). — B: Erdmann s n (S). Tecknad av A. Anderberg.

Guldkörveln är flerårig och kan till skillnad från sin tvååriga släkting lätt hålla sig kvar i slutna vegetation. Det kan därför mycket väl hända att det finns fler bestånd av arten i Stockholmstrakten som undgått upptäckt. Håll ögonen öppna! Som en kuriös detalj kan nämnas att Floravårdskommittén för kärlväxter (1985) har tagit med guldkörveln i sin lista över hotade (!) kärlväxter i det svenska jordbrukslandskapet. Detta trots att arten aldrig varit mer än ett sällsynt adventivt inslag i den svenska floran.

Litteratur

- Almquist, E. 1929: Upplands vegetation och flora. *Acta Phytogeogr. Suec.* 1.
- Almquist, E. 1965: *Flora Uppsaliensis*. Uppsala.
- Almquist, E. & Asplund, E. 1937: *Stockholms-traktens växter*. 2 uppl. Stockholm.
- Ekman, J. 1988: Floristiska notiser. *Svensk Bot. Tidskr.* 82: 40-42.
- Floravårdskommittén för kärlväxter 1985: Preliminär lista över hotade kärlväxter i Sverige. *Svensk Bot. Tidskr.* 79: 362-366.
- Fries, E. T. 1920: Några gotländska växtlokaler. *Svensk Bot. Tidskr.* 14: 341-344.
- Hedge, I. C. & Lamond, J. M. 1987: Umbelliferae.
- I: K. H. Rechinger (red.) *Flora Iranica* 162: 1-556. Graz.
- Hegi, G. 1926: *Illustrierte Flora von Mitteleuropa* 5(2). München.
- Hylander, N. 1971: Prima loca plantarum vascularum Sueciae. Plantae subspontaneae vel in tempore recentiore adventitiae. Suppl. *Svensk Bot. Tidskr.* 64: 1-322.
- Krok, T. O. B. N. & Almquist, S. 1984: *Svensk Flora, Fanerogamer och Ormbunkeväxter*, 26:e uppl. Uppsala.
- Lid, J. 1985: *Norsk, svensk och finsk flora*. Oslo.
- Nilsson, Ö. 1981: Gräsfröinkomlingar och andra kulturspridda växter från Gotland. *Svensk Bot. Tidskr.* 75: 65-69.
- Thulin, M. 1976: Floristiska notiser. *Svensk Bot. Tidskr.* 70: 309-310.